

**Birinci Mecliste
Bilinmeyen
Bir Yapılanma:
Selameti Umumiye
Komitesi**

**An Unknown Structure
in the First Parliament:
Selameti
Umumiye
Committee**

Muzaffer Yardımcı

Birinci Mecliste Bilinmeyen Bir Yapılanma: Selameti Umumiye Komitesi

*Muzaffer Yardımcı**

Özet

23 Nisan 1920’de açılan Türkiye Büyük Millet Meclisinin özelliklerinden biri “partisiz meclis” olması idi. Ancak TBMM’de Anadolu Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Halk Zümresi, Müdafaa-i Hukuk Zümresi, Tesanüt Grubu, İstiklâl Grubu, İttihatçı Grup ve Islahat Grubu gibi birçok gruptan oluşuyordu. Bu durum Mecliste hızlı karar almayı oldukça zorlaştırmıştı. Mustafa Kemal Paşa, meclisteki ayrılıklara son vermek ve meclisi düzenli ve disiplinli bir yapıya dönüştürmek için Anadolu-Rumeli Müdafaa-i Hukuk grubunu kurmasına karşın meclis içinde uyum sağlanamamıştı. Bu durum zamanla Meclis içinde karar almayı daha da zorlaştıracaktı. Mecliste işleyişi kolaylaştırmak ve karar alma süreçlerini hızlandırmak amacıyla meclis içinde bir grup üye, Mustafa Kemal Paşa’nın başkanlığında gizli bir yapılanmaya gitti. Bu grup, üyelerinin evlerinde gürültü yaparak Meclis gündemine getirmek istedikleri yasa ve maddeleri belirliyor; Mecliste görüşülecek olan konuları değerlendirip bir sonuca bağlıyordu. Bu gizli yapının ortaya çıkmasından sonra muhalefet, Fransız Devrimi’nden de etkilenerek bu gruba Selameti Umumiye Komitesi ismini vermişti. Şimdiye kadar pek dikkat çekmemiş ve dolayısıyla da yeterince araştırılmamış olan Selameti Umumiye Komitesi ilk defa bu çalışmada müstakil bir makale olarak incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler

Birinci Meclis, Selameti Umumiye Komitesi, Muhalefet, İkinci Grup, Fırka

* Uzm. Öğr., Hezarfen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, muzafferyardimci[at]gmail.com, ORCID: 0000-0001-7564-5848

An Unknown Structure in the First Parliament: Selameti Umumiye Committee

Abstract

One of the characteristics of the Turkish Grand National Assembly, which was opened on April 23, 1920, was that it was a "partyless assembly". However, in the Turkish Grand National Assembly, consisted of many groups such as TBMM'de Anadolu Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Halk Zumresi, Mudafaa-i Hukuk Zumresi, Tesanüt Group, İstiklal Group, İttihatçı Group and Islahat Group. This situation made it very difficult to make quick decisions in the parliament. Although Mustafa Kemal Pasha established the Anatolian-Rumeli Mudafaa-i Hukuk group to end the divisions in the parliament and transform the parliament into a regular and disciplined structure, harmony could not be achieved within the parliament. To facilitate the functioning of the Assembly and to speed up decision-making processes, a group of members within the parliament, Mustafa Kemal Pasha headed a secret organization. This group was organized in the homes of its members to meet to determine the laws and articles they want to bring to the agenda of the Parliament; and to consider and conclude on the issues to be discussed. After the discovery of this secret structure, the opposition ranks, influenced by the French Revolution, named this group the Committee of Selâmet-i Umumiye. It has not received much attention so far. Therefore The Selameti Umumiye Committee, which has not been sufficiently researched, is analyzed for the first time in this study as a stand-alone article.

Keywords

First Parliament, Selameti Umumiye Committee, The Opposition, İkinci Group, The Party

1. Son Osmanlı Meclis-i Mebûsanından TBMM'ye

30 Ekim 1918'de Ege Denizi'ndeki Limni Adası'ndaki küçük bir liman kenti olan Mondros'ta Osmanlı Devleti ile İtilaf devletleri arasında imzalanan ateşkes antlaşmasıyla bir savaş sona ererken Anadolu'da yeni bir mücadele başlayacaktı. Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bölgesel direniş örgütleriyle başlayan bu mücadele, Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde merkezî bir oluşum halini aldı.¹ Erzurum ve Sivas Kongrelerinden sonra Anadolu-Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kuruldu ve Başkanlığına Mustafa Kemal Paşa seçildi.

Anadolu-Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin aldığı kararla, Mebûsan Meclisinin İstanbul yerine Anadolu'da kurulması ve düşmanlarla herhangi bir antlaşma yapmaması talep edildi.² Bu girişimlere rağmen, meclisin Anadolu'da toplanması mümkün olmadı. Mebûsan Meclisi İtilaf güçlerinin işgali altında bulunan İstanbul'da toplanmıştı.³ Mustafa Kemal Paşa İstanbul'daki Meclise Erzurum mebusu olarak⁴ seçildiği halde güvenlik nedeniyle katılamadı. Bu nedenle Mustafa Kemal Paşa mecliste Müdafaa-i Hukuk Grubu kurulmasını ve kendisinin de meclis başkanı seçilmesini istedi. Mustafa Kemal Paşa'nın bu istekleri gerçekleşmedi ve Rauf (Orbay)'ın önderliğinde Felah-ı Vatan Grubu kuruldu.⁵ Meclis Başkanlığına da Celalettin Arif Bey seçildi. Müdafaa-i Hukuk Grubunun yerine Felah-ı Vatan grubunun kurulmasıyla, Anadolu-Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyeleri arasındaki ilk ciddi ayrışma başlamıştı.

Mustafa Kemal Paşa 1927 yılında Meclis kürsüsünden okuduğu *Nutuk*'da Rauf (Orbay) ve arkadaşlarını kastederek; "Bu grubu kurmayı vicdan borcu, millet borcu bilmek durumunda ve kabiliyetinde bulunan efendiler imansız idiler... korkak idiler... cahil idiler." sözleriyle çok ağır bir şekilde eleştirecekti.⁶

Meclis açıldığında tüm Meclis üyeleri Anadolu Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyesi sayılmasına rağmen bu durum meclisin birçok gruba bölünmesine engel olmadı. Meclis içinde; Halk Zümresi, Müdafaa-i Hukuk Zümresi, Tesanüt Grubu, İstiklâl Grubu, İttihatçı Grup ve İslahat Grubu isimlerinde ilk gruplaşmalar meydana geldi. 1920'nin sonlarında Türkiye Komünist Fırkası ve Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası olarak iki de parti

¹ Bu sürecin ayrıntıları için bakınız: Ali Satan, *Ya İstiklâl Ya ölüm*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2020

² Süleyman Beyoğlu, "Kendi Kaderini Belirleyen Millet: Meclis-i Mebûsan'dan Büyük Millet Meclisi'ne", *Modern Türkiye Tarihi*, Editör: Süleyman Beyoğlu, Ali Satan, Marmara Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2014, s.99, Dr. Selahattin Tansel, Mondros'tan Mudanya'ya Kadar Cilt II, Millî Eğitim Basımevi, Ankara 1990, s.104.

³ Hilmi Özden, *Millî Mücadele ve Rauf Orbay Bey*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi 2019 Cilt 2 Sayı 5, s. 101.

⁴ Süleyman Beyoğlu, "Millî Mücadele'nin Örgütlenmesi ve Kuvâ-yı Milliye" s.95-105 Ed., Cemil Öztürk, *İmparatorluktan Cumhuriyete Türk İnkılap Tarihi*, Pegem Yayıncılık, Ankara 2005, Dr. Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar Cilt II*, Millî Eğitim Basımevi, Ankara 1990, s.92.

⁵ Osman Selim Kocahanoğlu, *Rauf (Orbay)'ın Hatıraları*, Temel Yayınları, İstanbul 2005, s.249.

⁶ *Nutuk*, s.437; Mete Tunçay, *T.C.'inde Tek Parti Yönetimi, (1924-1931)*, Cem Yayınevi, 1942, İstanbul, s. 39.

mevcuttu.⁷ Bu durum Mecliste hızlı karar almayı oldukça zorlaştırıyordu. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa Meclisteki ayrılıklara son vermek ve Meclisi düzenli ve disiplinli bir yapıya dönüştürmek için Anadolu-Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubunu kurmuştu.⁸

Anadolu-Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubuunun kurulmasıyla Meclis, grubun içinde olanlar ve dışında kalanlar olarak ikiye bölünmüştü. Anadolu-Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu içinde de tam bir dayanışma yoktu. İstanbul basınında; milletvekillerinden bir kısmının bu gruptan ayrılıp yeni bir fırka oluşturacakları ve birçok asker de yeni fırkaya katılacağına ilişkin haberler çıkmaktaydı.⁹

İngilizler tarafından Malta'da tutulan Mebûsan Meclisi üyelerinin 1921'in sonunda esir değişimiyle serbest kalması sonucu bir kısmı Mecliste çalışmalara katıldılar. Malta'dan gelen mebusların bir kısmı da muhalefetle birlikte hareket ediyordu. Bu durum meclisin çalışmasını zorlaştırıyordu.¹⁰

2. Selameti Umumiye Komitesinin Ortaya Çıkışı

Meclisteki tüm bu gelişmeler yeni bir grubun ortaya çıkmasına sebep oldu. O kadar ki bu gizli oluşumun açığa çıkarılması meclis içerisinde yeni gelişmelere de zemin hazırladı. Bu durum İkinci Grup olarak bilinen hareketin de temel motivasyonları arasında sayıldı. Nitekim İkinci Grubun kuruluşunda bazı yazarlar farklı tarihler verse de¹¹ Rauf (Orbay) Bey, İkinci Grubun ortaya çıkışını Müdafaa-i Hukuk Grubu içinde organize olan bu gizli bir örgüte bağlamaktadır. Rauf Bey'in 1926 yılında Paris'ten Meclis Başkanı Kazım Özalp'e yazdığı mektupta;

"Birinci Büyük Meclisi'nde, İkinci Grub'un teşekkülü sebebine gelince, sizce de unutulmamış olacağı veçhile "Müdafaa-i Hukuk Grubu" içinde -bu gün mahkeme riyasetini işgal eden- zatın da (Ali Çetinkaya) dahil bulunduğu muhalif ve gizli bir komitenin teşkili ve gizli müzakerelerde bulunarak ve gruptaki diğer arkadaşlarının iyi niyetlerini ve emniyetlerini kötüye kullanarak grup mukarreratına (Kararına) "mütehakkim ekalliyet (tahakküm eden azınlık)" şeklinde tesir yapmağa kalkışmaktan ibarettir." diye belirtmekteydi.¹²

⁷ İhsan Güneş, *Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2009, s.198.

⁸ Ahmet Demirel, *Birinci Meclis'te Muhalefet İkinci Grup*, İstanbul, 2009, s.211.

⁹ Güneş, *Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı*, s.203.

¹⁰ Güneş, *Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı*, s.207.

¹¹ Ahmet Demirel İkinci Grubun ortaya çıkışını 1922 yılı Temmuz ayı İhsan Güneş 1921 in sonları ve 1922 nin başında derken Mete Tuncay Meclis açıldığında da bu muhalif grubun olduğunu söylemektedir Tuncay, T.C.'inde Tek Parti Yönetimi, (1924-1931) s. s.45-47; Demirel, *Birinci Meclis'te Muhalefet İkinci Grup*, s.380 dipnot no:1.

¹² Güneş, *Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı*, s. 206- 207.

¹² Kocahanoğlu, *Rauf (Orbay)'ın Hatıraları*, s.392-404.

Ankara’da kurulan Selameti Umumiye Komitesi,¹³ I. Mecliste artan muhalefete karşı Meclis Başkanı Mustafa Kemal Paşa tarafından, daha organize karar almak için Müdafai Hukuk Grubu üyesi olan bir kısım vekile kurdurulmuştu. Daha sonra bu zümreye muhaliflerce Selameti Umumiye Komitesi denmiştir. Selameti Umumiye Komitesi gizli bir yapı olduğu için kendi üyeleri dışında kimse tarafından bilinmemekteydi.

Birinci Mecliste vekil olarak bulunan Dr. Emin Erkul grubun ortaya çıkışını 1954 yılında daha sonra kitap haline getirilen¹⁴ 2 ve 3 Mart tarihli *Vakit* gazetesinde şöyle anlatmaktaydı:

“Birinci Grup’un ortaya çıkışında, sonra da sarıklılar ve muhafazakârlardan oluşan İkinci Grup teşekkül eylemiş ve bu suretle Mecliste bir çeşit muvafık ve muhalif gibi iki zümre meydana gelmiş ve fırkacılık zihniyeti hazırlanmış bulunuyordu. Şurasını da hemen ilave etmeliyim ki Meclisin bu yeni manzarasına rağmen mühim vatan meselelerinde her iki grubun birlikte rey verdikleri ve fırkacılık zihniyetinden tamamıyla ayrıldıkları sık sık göze çarpmakta idi.

“Birinci Grup’taki disiplin sayesinde İkinci Grup’a üstünlük temin edilmiş ve bir sene kadar bu üstünlük muhafaza edilmişken sonradan fikirlerde uyuşmazlık ve bazı şahsî ihtiraslar belirmeye başlamış ve grup sarsılmaya yüz tutmuştu. Bunu önlemek üzere paşa tarafından verilen direktif üzerine...” bu grubu-zümreyi kurduk demektedir.

Bu komite içinde, Meclis İkinci Başkanı Dr. Adnan, İktisat Vekili Celal (Bayar), Adana Milletvekili İhsan(Eryavuz-Bahariye Vekili), Gümüşhane Milletvekili Hasam Fehmi(Ataç-Maliye eski Vekili), İzmir Milletvekili Mahmur Esat(Bozkurt), İzmit Milletvekili İbrahim Süreyya(Yiğit), Bilecik Milletvekili Dr. Fikret(Onuralp), Gaziantep Milletvekili Kılıç Ali, Van Milletvekili Hakkı(Ungan), Van Milletvekili Haydar(Vaner), Afyon Milletvekili Ali(Çetinkaya-Bayındırlıkeşki Bakanı), Kayseri Milletvekili Atıf(Tüzün), Bursa Milletvekili Muhittin Baha(Pars) ve Bursa Milletvekili Emin(Erkul) Bey yer almıştır. Komitenin Başkanlığında da Mustafa Kemal bulunmaktadır. Bu gizli komiteye yeni birinin girmesi için ortak karar gerekmektedir. Mustafa Kemal ile ilişkileri Dr. Adnan Bey ve İhsan Bey’in kurması kararlaştırılmıştır. Emin Erkul daha sonra bu gruba “35’ler” demiştir.¹⁵ Birinci Meclisin içinde faaliyet gösteren bu zümre, Büyük Millet Meclisi ve

¹³ Rıdvan Akan TBMM Devleti, Birinci Meclis Dönemi’nde “Devlet Erkleri ve İdare” isimli çalışmasında Selameti Umumiye Komitesi ve üyelerinden bahsetmekte ama tarihleri yanlış vermektedir. “1923 Mart’ı başlarında, barış sürecinde siyasi insiyatifi elden kaçırmamak için Birinci grup içinden Kılıç Ali, Ali Çetinkaya, Hasan Fehmi, İhsan Eryavuz, Haydar Vaner, Operatör Emin, Şeyh Fevzi Efendiden oluşan bir grup, Kamu Selameti Komitesi adıyla Fransız Devriminin Jakobin Robospierre günlerini hatırlatırcasına toplanmaya başlamışlardır.” demektedir. Bu grup Rıdvan Akan’ın burada bahsettiği tarihlerden önce faaliyet göstermiştir. Rıdvan Akan, *TBMM Devleti, Birinci Meclis Döneminde Devlet Erkleri ve İdare*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008.

¹⁴ Dr. Mehmet Emin Erkul’un, Millî Mücadele hatıraları *Vakit* Gazetesinde 7 Şubat 1954 – 14 Nisan 1954 tarihleri arasında yayımlanmış, daha sonra Millî Mücadele Anıları olarak kitap haline getirilmiştir. Operatör Dr. Emin Bey (Erkul). “Millî Mücadele Anıları”, Zeus Kitapevi, İstanbul, 2011.

¹⁵ Erkul, “Millî Mücadele Anıları”, Zeus Kitapevi, 2011, İstanbul, s.75-78 1-2 Mart 1954, *Vakit* Gazetesi, Kılıç Ali, Atatürk’ün Sırdaşı Kılıç Ali’nin Anıları Der. Hulusi Turgut, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2012 s.180-181

Birinci Grup içerisinde etkili olmuştur. Meclis gündemine gelecek veya getirmek istedikleri yasa ve maddeleri, üyelere birinin evinde gizli olacak şekilde, gün aşırı olarak gece veya gündüz buluşarak müzakere eden bu zümre, konuları ve maddeleri bir sonuca bağlıyordu.¹⁶

Dr. Emin Bey'in verdiği bilgiye göre başlangıçta 14 kişi olan bu grubun sayısı daha sonra 35 kişiye çıkmıştır.¹⁷ Kazım Özalp tahmini olarak bu grubun yaklaşık 50 mebusan oluştuğunu ve Kara Vasıf'ın da bu gruba dâhil olduğunu söylemektedir¹⁸

Gizli toplantılarda verilen kararlar, Birinci Grubun kendi içinde müzakere edilirken bu grupta bulunan vekiller, yakın gördükleri diğer vekillere müzakere edilen konuları telkin ediyor ve konular daha Meclise gelmeden bir grup kararı oluşuyordu. Böylelikle Meclis içinde muhalif veya çekimser kalanlar olsa da sağlanan çoğunlukla kararlar kabul ediliyordu.¹⁹ Bu gizli zümreyi sezen başka muhalifler bu gruba, "Selameti Umumiye Komitesi" adını vereceklerdi.²⁰

3. Selameti Umumiye Komitesinin İsmi

Jakobenizm ve Kemalizm isimli çalışmada, Kemalistlerin Fransız Devrimi'nden sonra kurulan Kamusal Selamet Komitesinden esinlenerek Ankara'da da Selameti Umumiye Komitesi kurduğu ve Jakobenlere bu isimle atıf yapıldığı söylenmektedir.²¹ Şunu belirtmekte fayda var ki bu isim, bu grup kurulduğunda kendileri tarafından verilen bir isim değildir. Grubun açığa çıkmasından sonra muhaliflerce verilen bir isimdir. Dolayısıyla kitapta iddia edildiğinin aksine bu isim Kemalistlerce değil, muhaliflerce verilmiştir. Konunun ayrıntıları bilinmediği için literatürde benzer hatalar sürekli yapılagelmektedir.

Selamet-i Umumiye ismi, tarihte ilk defa Kamu Selameti (Esenliği-Güvenliği) Komitesi olarak Fransız İhtilali'nden sonra kullanılmıştır. Bu isim, Konvansiyon (Olağanüstü Meclis)²² Dönemi'nde 6 Nisan 1793'te kurulan olağanüstü yetkiye sahip devrimci hükûmete verilen isimdir. Fransızcası *Le Haut Comite de Salut Public*²³'dir. Hemen hemen bütün üyeleri de idam ettirdikleri binlerce insan gibi giyotinle idam edilmiştir.²⁴ Öte

¹⁶ Atatürk'ün Sırdaşı Kılıç Ali'nin Anıları, Der. Hulusi Turgut, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2012, s.180.

¹⁷ . Erkul, "Millî Mücadele Anıları", *Vakit Gazetesi*, 3 Mart 1954, s.77-78.

¹⁸ Kazım Özalp, Millî Mücadele, 1919-1922, Cilt1 Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1971, s.226; Eric Jan Zürcher, *Millî Mücadelede İttihatçılık*, İletişim Yayınları, İstanbul 2011, s.178-191.

¹⁹ Erkul, *Millî Mücadele Anıları*, 1-2 Mart 1954, *Vakit Gazetesi*, s.75-76.

²⁰ Turgut der., Kılıç Ali, *Atatürk'ün Sırdaşı Kılıç Ali'nin Anıları* Der. Hulusi Turgut, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2012 s.180-181, Erkul "Millî Mücadele Hatıraları" 7 Şubat- 14 Nisan 1954 tarihli *Vakit Gazetesi*

²¹ Emrah Gülsunar, *Kemalizm ve Jakobenizm*, Yordam Kitap, İstanbul 2015, s. 91.

²² Bir anayasa yapmak veya bir anayasayı değiştirmek için toplanan olağanüstü geçici meclis.

²³ Hemen hemen bütün üyeleri de idam ettirdikleri binlerce insan gibi giyotinle idam edilmiştir.

²⁴ Emre Ekinci, "Devrimden Günümüze Fransız Siyasal Sisteminin Evrimi" Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2016 Ocak, Cilt 6 sayı 1, s.160. Alman yazar Karl Georg Büchner'in, "*Devrim ilk kendi çocuklarını yer.*" sözü buradan gelmektedir. Georg Büchner, "*Danton'un Ölümü*" isimli drama eserinde sonunu anlayan Danton'a ettirdiği sözdür. Almancadan tam olarak Türkçe karşılığı "İhtilal Satürn gibidir,

yandan yakın tarih konusunda araştırmalarıyla tanınan Feroz Ahmad, İttihatçıların Balkan Savaşı'ndan sonra kurdukları, Ulusal Savunma ve Kamu Selameti Komiteleri (Millî Müdafaa derneklerini kast etmektedir.) kurmalarının bir rastlantı olmadığını ve Fransız Devrimi'nden²⁵ etkilendiklerini söylemektedir.

4. Selameti Umumiye Komitesinin TBMM'ye Yansıması ve Kuruluş Tarihi

Selameti Umumiye Komitesi, Meclis gündemine ilk olarak Kastamonu Mebusu Besim Bey'in, Dâhiliye Vekâletine cevaplandırması isteğiyle 16 Mart 1922'de verdiği soru önergesiyle gelmiştir. Besim Bey önergede; "Selâmeti Umumiye Komitesi ismiyle bir cemiyetin teşekkülü gerçek midir; amacı ve niyeti nedir? Dâhiliye Vekilinden şifahen sual ediyorum." demektedir.²⁶

Soru önergesini 3 Nisan 1922 tarihinde Dâhiliye Vekili adına Maarif Vekili Mehmet Vehbi Bey; "Anadolu'da Selâmeti Umumiye Komitesi isminde cemiyet teşekkül ettiğine dair Dâhiliye Vekâletinde kayıt olmadığı ve bu isimde bir cemiyet bulunmamaktadır."²⁷ diyerek cevaplandırdı. Cevabın hemen ardından Hüseyin Avni Bey; "Ya kendileri de oraya dahil ise, Heyet-i Vekilden dört kişi bu cemiyete dahil imiş. Henüz..." şeklinde tepki verince oturum başkanı, "Efendim; yirmi soru var ki, henüz cevapları gelmemiştir."²⁸ diyerek konuyu kapatmıştır.

Selameti Umumiye Komitesinin mMecliste açığa çıkması hakkında tam bir tarih olmasa da Rauf Orbay'a göre İkinci Grubun ortaya çıkışından öncedir. Rauf Orbay, daha önce bahsettiğimiz Kazım Özalp'e yazdığı mektubunda; "Birinci Millet Meclisinde İkinci Grubun ortaya çıkışına gelince muhalif ve gizli komitenin teşekkülünden önce" demektedir.²⁹

Ali Fuat Cebesoy da İkinci Grubun ortaya çıkışını "*muhalif ve gizli bir komite*" dediği bu yapıya bağlamıştır.³⁰ İkinci Grubun 1922 Temmuz'unda kurulduğu düşünülürse Selameti Umumiye Komitesi, İkinci Grubun kuruluşundan önce kurulmuştur. Ahmet Demirel, Selameti Umumiye Komitesinin 1922 ilkbaharında faaliyete geçtiğini ileri sürse de bu mümkün değildir.³¹ Çünkü bu grubun diğer vekillerce anlaşılmasından sonra Meclis gündemine gelmesi 16 Mart 1922 tarihindir. Grubun varlığının TBMM gündemine gelmesinden önce kurulmuş ve faaliyetleri ile milletvekillerinin dikkatini çekmiş olması gerektiği için daha erken bir tarihte teşekkül etmesi lüzumu ortadadır.

kendi evlatlarını yer." Almanca orijinali de "die revolution ist wie saturn sie frißt ihre eignen kinder" şeklindedir. Georg Büchner, Danton'un Ölümü, Mitoş Yayınları, 2011, İstanbul.

²⁵ Feroz Ahmad, *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2011, s.96-97.

²⁶ TBMM ZC. Cilt 18, s.239.

²⁷ TBMM ZC. Cilt 18, s.485.

²⁸ TBMM ZC. Cilt 18, s.485.

²⁹ Kocahanoğlu, *Rauf (Orbay)'ın Hatıraları*, s.399.

³⁰ Ali Fuat Cebesoy, *Siyasi Hatıralar*, II. Cilt, s.236.

³¹ Demirel, *Birinci Meclis'te Muhalefet İkinci Grup*, s.382.

Lazistan Mebusu Zeynel Abidin Beyin 6 Mayıs 1922 tarihin de yaptığı konuşmada Meclisteki ayrışmanın sebebini şu sözlerle Selameti Umumiye Komitesine bağlar;³²

“Neticede bir diğer gruptan, diğer bir kuvvet benden daha cesur, benden daha mert bir kuvvet çıkmış. O da bir Selameti Umumiye ve beni tedvir için tekrar bir kuvvet. Mutlaka bir vakit ben çekiliyorum, ben bunu Paşa Hazretlerinden sorarım. Bundan bir buçuk sene evvel, bu grup ortada yok iken ve hiçbir şey yok iken tesanüt tam idi ve hepsi de beyaz vermek lâzım gelirse beyaz, kırmızı vermek lâzım gelirse kırmızı verirlerdi ve ben bu kanattayım.”

Zeynel Abidin Bey'in bu ifadelerine göre Selameti Umumiye Komitesinin açığa çıkması 6 Mayıs 1922 tarihinden 1-1,5 sene evvelidir. Bu da bize 1921 senesi Ocak-Mayıs aylarını işaret etmektedir. TBMM tarihi üzerine çalışmalarıyla tanınan İhsan Güneş, Selameti Umumiye Komitesinin Birinci Meclis sonuna kadar devam ettiğini söylemektedir.³³

Mustafa Kemal Paşa'nın 16-17 Ocak 1923 İzmit'te gazetecilere verdiği röportajda Birinci Meclis ve muhalefeti anlatırken isim vermeden hem bu gizli yapıdan bahsetmekte hem de röportaj verdiği tarihten önce bu grubun faaliyetlerini sonlandırdığını söylemektedir: “...Hatta o zaman grubun içinde bazı arkadaşlar daha sıkı, birbirlerine daha bağlı bir hizip yapmak için özel girişimlere başladılar. Arkadaşları birbirine bağlayabilmek için böyle gayet genel hedefler vermek yetersiz kaldı. Çünkü genel şeyler üzerinde birleşebiliyorlardı. Ancak genel şeylerin uygulamasına girişilince kişisel bakış açılarının birbirine uymadığı (tehalüf ettiği) görülüyordu. Ve bu kişisel bakış açıları programın ayrıntılı olmasını gerekli kılıyordu. Daha ayrıntılı program ise bu kuruluşun parti (firka) anlamına geleceği ve parti kurulması karşı partilerin kurulmasına meydan vereceği için bundan kaçınıldı. Onun için bunu sözlü olarak belirtmemek üzere grup ve grubun içinde herhangi bir anlamda bir kuruluş başladı. Ancak bu kuruluş bile birtakım yanlış anlamalara yol açtı ve özel bir tedbir olarak bundan vazgeçildi...”³⁴ demektedir.

5. Sonuç

Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bölgesel direniş örgütleriyle başlayan mücadele, Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde merkezî bir yapı halini aldı. Bu bağlamda, önce Erzurum ve Sivas Kongrelerinde sonra Anadolu-Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kuruldu ve Başkanlığına Mustafa Kemal seçildi.

1921 yılına gelindiğinde Anadolu-Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Türkiye Büyük Millet Meclisi içerisinde Anadolu-Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu olarak bulunacaktı. Bunun yanında Meclis bünyesinde çok sayıda grup mevcuttu.

³² TBMM Gizli ZC. Cilt 3, s.353.

³³ Güneş, “Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı”, s. 205.

³⁴ Zeki Çevik, “Millî Mücadele'de “Müdafaa-i Hukuk'tan Halk Fırkası'na Geçiş (1918-1923)”, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2002, s.434.

Anadolu-Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu içerisinde, Mecliste gündeme gelecek kanun maddelerin sorunsuz olarak çıkması için kendi içinde organize olan ve üyeleri dışında kimsenin bilmediği gizli bir yapı kurulmuştur. Bu yapı 35 üyeden oluşmakta ve Başkanlığını Mutafa Kemal Paşa yapmaktadır.

Bu yapının ortaya çıkmasından sonra muhaliflerce, Fransız Devrimi'nden sonra kurulan Kamu Selameti (Esenliği-Güvenliği) Komitesinden etkilenecek Selameti Umumiye Komitesi ismi verilmiştir.

İkinci Grubun kurulmasına Selameti Umumiye Komitesinin açığa çıkması zemin oluşturmuş ve bu yapının açığa çıkmasından sonra birçok vekil İkinci Gruba katılmıştır.

Selameti Umumiye Komitesinin kuruluş tarihi tam olarak bilinmese de Lazistan Mebusu Zeynel Abidin Bey'in, Mecliste gizli celsede yaptığı konuşmaya göre 6 Mayıs 1922 tarihinden 1-1,5 sene evvelidir. Bu da bize 1921 senesi Ocak-Haziran aylarını işaret etmektedir. Mustafa Kemal Paşa'nın Ocak 1923 senesinde İzmit'te gazetecilere verdiği röportaja göre de yaygın kanının aksine Birinci Meclisin sonuna kadar değil, 1923 yılına gelmeden faaliyetlerini sonlandırmıştır.

İkinci Mecliste ise böyle bir yapı faaliyet göstermemiştir. Çünkü yeni bir seçime gidilerek muhalif kanadın tasfiye olması dolayısıyla ve cumhuriyetin ilanı ile beraber Mustafa Kemal Paşa'nın daha güçlü bir pozisyona geçmesi, böylelikle Meclis faaliyetlerini yönlendirmesi açısından yasal ve anayasal imkânlara daha fazla sahip olması gösterilebilir.

Kaynaklar / References

Arşiv Kaynakları

TBMM Arşivi

Yayınlanmış Arşiv Kaynakları

TBMM Zabıtları

TBMM Gizli Celse Zabıtları

Kitap ve Makaleler

Ahmad, F., *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2011.

Atatürk, M.K., *Nutuk*, Cilt 1-2 Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1980.

Akan R., "*TBMM Devleti, Birinci Meclis Döneminde Devlet Erkları ve İdare*", İstanbul, İletişim Yayınları, 2008.

Beyoğlu, S., "*Kendi Kaderini Belirleyen Millet: Meclisi Mebûsan'dan Büyük Millet Meclisi'ne*", *Modern Türkiye Tarihi*, Editör: Süleyman Beyoğlu, Ali Satan, İstanbul, Marmara Üniversitesi Yayınevi, 2014.

Büchner, G., *Danton'un Ölümü*, İstanbul, Mitoş Yayınları, 2011.

Cebesoy, A.F., *Siyasi Hatıralar*, cilt I-II, İstanbul, Vatan Neşriyat, 1957.

Çevik, Z., "*Millî Mücadele'de "Müdafaa-i Hukuk'tan Halk Fırkası'na Geçiş (1918-1923)"*, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi, 2002.

Demirel, A., *Birinci Meclis'te Muhalefet İkinci Grup*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2009.

Erkul, Emin Bey "*Millî Mücadele Anıları*", İstanbul, Zeus Kitapevi, 2011.

Ekinci, E., "Devrimden Günümüze Fransız Siyasal Sisteminin Evrimi" *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Ocak, Cilt 6 sayı 1, 2016.

Güneş, İ., *Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2009.

Kılıç Ali, *Atatürk'ün Sırdaşı Kılıç Ali'nin Anıları* Der. Hulusi Turgut, İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2012.

Özden, H., *Millî Mücadele Ve Rauf Orbay Bey*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi, Cilt:2 Sayı 5, 2019.

Tansel, Dr. Selahattin, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar Cilt II*, Millî Eğitim Basımevi, Ankara 1990.

Kocahanoğlu, O.S., *Rauf Orbay'ın Hatıraları*, İstanbul, Temel Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2005.

Öztürk, C., İmparatorluktan Cumhuriyet Türk İnkılap Tarihi, Pegem Yayıncılık, "*Millî Mücadele'nin Örgütlenmesi ve Kuvâ-yı Milliye*" Süleyman Beyoğlu, Ankara 2005.

Tunçay, M., T.C.'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması, (1923-1931), İstanbul, Cem Yayınevi 1989.

Yardımcı, M., *Ziya Hürşit, Muhalif mi Suikastçı mı?*, Pınar Yayınları İstanbul 2019.

Zürcher, Eric Jan, *Millî Mücadelede İttihatçılık*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2011.

Sürelî Yayınlar

Vakit Gazetesi

Yazar Hakkında / About Author

Uzm. Öğr. Muzaffer YARDIMCI | Hezarfen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi | muzafferyardimci[at]gmail.com | ORCID: 0000-0001-7564-5848

Muzaffer Yardımcı, 19.09.1984 Kadıköy'de doğdu. İstanbul Pendik'te Ahmet Kutsi Tecer İlköğretim okulunu ve Kartal Yakacık Endüstri Meslek Lisesi'ni bitirdi. 2003 yılında kazandığı Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Elektrik Bölümü'nden 2008 de mezun oldu. 2014 yılında Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde Cumhuriyet Tarihi alanında önce bilimsel hazırlık ardından Prof.Dr Ali Satan danışmanlığında Ziya Hürşit ve Siyasi Faaliyetleri başlıklı yüksek lisans tezini verdi. 2011 Yılında Nevşehir-Kozaklı Mesleki Eğitim Merkezi'nde Elektrik öğretmeni olarak atanarak mesleğine başladı. Ardından Hezarfen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesine tayin oldu. Tarih alanında çalışmalarına devam etmekte ve bu alanla alan ile ilgili ulusal ve uluslararası hakemli dergilerde yayınlanmış 3 tane makalesi ve Pınar Yayınlarından çıkmış Ziya Hürşit, Muhalif mi? Suikastçı mı? adlı eseri mevcuttur.

Lecturer Muzaffer YARDIMCI | Hezarfen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi | muzafferyardimci[at]gmail.com | ORCID: 0000-0001-7564-5848

Muzaffer Yardımcı was born on 19.09.1984 in Kadıköy. He graduated from Istanbul. Pendik Ahmet Kutsi Tecer Primary School and Istanbul Kartal Yakacık Industrial Vocational High School. He graduated from Marmara University Technical Education Faculty, Electrical Department in 2008. In 2014, he gave his master's thesis titled "Ziya Hürşit and His Political Activities" at Marmara University Institute of Turkic Studies in the field of Republic History, under the supervision of Prof. Dr. Ali Satan. In 2011, he was appointed as an Electrical teacher at Nevşehir-Kozaklı Industrial Vocational High School and started his career. Then he was appointed to Hezarfen Vocational and Technical High School. He is currently attending Hezarfen Vocational and Technical High School as an Electrical teacher and Electronics Laboratory chief in the Electrical-Electronics department. He continues his studies in the field of history and has 3 articles published in national and international refereed journals related to this field. Also published by Pınar Publications: "Is Ziya Hürşit an Opposition? Assassin?" He has a work called.